

Impact of globalization on political stability in Governments of Reform, Conservatives and Moderation

Hamed Mehrabaninchehbroun*
Samira Akbari**
Ghudrat Ahmadian***

Received: 2021/07/12
Accepted: 2021/10/15

The various dimensions of globalization, especially in developing countries, have posed many challenges at the micro, intermediate and macro levels. One of the most fundamental of these challenges is the issue of political stability. Considering the values and norms governing the system of the Islamic Republic of Iran, reformist, principled and moderate governments with discourses of political development, justice and moderation have chosen special methods to deal with it. Accordingly, the main question is what has been the impact of globalization on the political stability of the country during the periods of reform, Conservatives and moderation? The research method is descriptive and correlational. The collected data were analyzed using SPSS software version 22. The results of the study indicate that the independent variable of globalization has a significant relationship with the dependent variable of political stability. The Combined Globalization Index explains approximately 51% of the changes in political stability. Given the beta values, the political and social dimensions of globalization have had the most negative impact and the economic dimension has had a positive impact on political stability, respectively.

Keywords: Globalization, Governments of Conservatives, Governments of Moderation, Governments of Reform, I.R.Iran, Political stability.

---

* Ph.D student in Allameh Tabatabaie University, Tehran, I.R.Iran

h_mehraban97@atu.ac.ir

 0000-0002-8177-6382

** Ph.D student in Allameh Tabatabaie University, Tehran, I.R.Iran. (Corresponding author).

samiraakbari1394@gmail.com

 0000-0001-6146-9716

*** Associat Professor of Political Science, Razi University, Kermanshah, I.R.Iran.

ghudrat@yahoo.com

 0000-0003-4632-6818

تأثیر جهانی شدن بر ثبات سیاسی در دوران اصلاحات، اصول‌گرایی و اعتدال‌گرایی

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۲۳

مقاله برای بازنگری به مدت ۲ روز نزد نویسندگان بوده است.

حامد مهربان اینچه برون*

سمیرا اکبری**

قدرت احمدیان***

چکیده

جهانی‌شدن، کشورهای در حال توسعه را با چالش‌های بسیاری مواجه کرده است. یکی از بنیادی‌ترین این چالش‌ها مسئله ثبات سیاسی می‌باشد. با توجه به ارزش‌ها و هنجارهای حاکم بر نظام جمهوری اسلامی ایران، حکومت‌های مختلف با گفتمان‌های توسعه سیاسی، عدالت و اعتدال، شیوه‌های خاصی را در رویارویی با آن برگزیده‌اند. سؤال اصلی این است که تأثیر جهانی‌شدن بر ثبات سیاسی کشور طی دوره‌های اصلاحات، اصول‌گرایی و اعتدال‌گرایی چه بوده است؟ پژوهش حاضر با رویکرد توصیفی - تحلیلی انجام شده و از نوع همبستگی می‌باشد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ تحلیل شده است که در آن از روش آماری ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی تک و چند متغیره از نوع هم‌زمان یا توأم (اینتر) بهره گرفته شده است. نتایج و یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که جهانی‌شدن با ثبات سیاسی رابطه معناداری دارد. شاخص ترکیبی جهانی‌شدن تقریباً ۵۱ درصد از تغییرات ثبات سیاسی را تبیین نموده است. با توجه به مقادیر بتا ابعاد سیاسی و اجتماعی جهانی‌شدن به ترتیب بیشترین تأثیر منفی و بُعد اقتصادی تأثیر مثبت بر روی ثبات سیاسی داشته است.

واژگان کلیدی: اصلاحات، اصول‌گرایی، اعتدال‌گرایی، ثبات سیاسی، جمهوری اسلامی ایران، جهانی‌شدن، دولت، ریاست جمهوری، شاخص کوف.

* دانشجوی دکتری دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، جمهوری اسلامی ایران.

h_mehraban97@atu.ac.ir

0000-0002-8177-6382

** دانشجوی دکتری دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، جمهوری اسلامی ایران (نویسنده مسئول).

samiraakbari1394@gmail.com

0000-0001-6146-9716

*** دانشیار علوم سیاسی دانشگاه رازی، کرمانشاه، جمهوری اسلامی ایران.

ghudrat@yahoo.com

0000-0003-4632-6818

مقدمه

بیان مسئله: اگرچه متغیرهای داخلی و خارجی بسیاری در افزایش یا کاهش ثبات سیاسی تأثیر دارند، با این حال پروژه جهانی شدن در قالب گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات، مناسبات تجاری و بازرگانی و حتی فرهنگی، کشورهای هدف را مجبور به واکنش نموده است. بر این اساس، مسئله پژوهش حاضر بررسی تأثیر جهانی شدن بر ثبات سیاسی در ایران می‌باشد.

اهمیت: جهانی شدن در ابعاد مختلف به جامعه ایرانی فشار وارد می‌کند، لذا می‌توان با شناسایی ابعاد و جنبه‌هایی از آن که باعث کاهش ثبات سیاسی می‌شوند، مقابله کرد. بنابراین پژوهش حاضر دارای اهمیت کاربردی است.

ضرورت: برخی معتقدند جهانی شدن حامل هنجارهای لیبرال دموکراسی است که در تضادی عمیق با آرمان‌های انقلاب اسلامی قرار دارد. بنابراین، عدم اتخاذ راهبرد مناسب در قبال جهانی شدن، باعث کاسته شدن ضریب تأثیر ارزش‌های ایرانی - اسلامی در آینده خواهد شد.

اهداف: هدف اصلی پژوهش ارائه شناختی جامع و کاربردی از جهانی شدن در گفت‌وگوهای ایرانی است تا از این طریق به تقویت ثبات سیاسی در کشور کمک شود. اهداف فرعی پژوهش نیز عبارتند از: بررسی میزان مقاومت یا حل شدن حکومت‌های مذکور در پروژه پژوهش، نوسانات ثبات سیاسی و در نهایت اینکه ابعاد مختلف پژوهش چقدر و چه نوع (مثبت یا منفی) تأثیری بر ثبات سیاسی در ایران داشته‌اند.

سؤال‌ها: پرسش اصلی عبارت است از: تأثیر پژوهش بر ثبات سیاسی کشور طی دوره‌های اصلاحات، اصول‌گرایان و اعتدال‌گرایی چه بوده است؟ در این راستا، سؤال‌های فرعی زیر مطرح شده‌اند: وضعیت پژوهش در دوره‌های اصلاحات، اصول‌گرایی و اعتدال‌گرایی چگونه بوده است؟ ثبات سیاسی در سه دوره مذکور چه تحولاتی داشته است؟

فرضیه: «روند ادغام ایران در پروژه پژوهش بر کاهش ثبات سیاسی جمهوری اسلامی ایران تأثیر معناداری دارد»؛ به‌عنوان فرضیه اصلی مطرح است. فرضیه‌های فرعی عبارتند از: میزان ادغام ایران در پروژه جهانی شدن سیاسی بر ثبات سیاسی ایران تأثیر معناداری

دارد؛ میزان ادغام ایران در پروژه جهانی شدن اقتصادی بر ثبات سیاسی ایران تأثیر معناداری دارد؛ میزان ادغام ایران در پروژه جهانی شدن اجتماعی - فرهنگی بر ثبات سیاسی ایران تأثیر معناداری دارد.

۱. پیشینه پژوهش

با توجه به اهمیت موضوع جهانی شدن، پژوهش‌های متعددی در این زمینه انجام شده است. این مطالعات را می‌توان در دو گروه قرار داد:

۱-۱. پیشینه در نشریه دانش سیاسی

پژوهش‌های منتشر شده در نشریه دانش سیاسی به دو بُعد اجتماعی و سیاسی جهانی شدن پرداخته‌اند:

الف. بُعد اجتماعی - فرهنگی جهانی شدن: یافته‌های افتخاری و جمالزاده (۱۳۸۴) حکایت از آن دارد که هژمونی فرهنگ بیگانه به‌عنوان تجلی بارز جهانی شدن، به‌عنوان تهدیدی جدی نزد بسیاری از نخبگان ایرانی و از آن‌جمله علمای شیعه مطرح است. ادیبی سده و دیگران (۱۳۹۳) به این نتیجه رسیده‌اند که بین متغیرهای استفاده از رسانه‌های داخلی با احساسات سیاسی، باورهای سیاسی و ارزش‌های سیاسی رابطه مثبت معناداری وجود دارد؛ ولی بین میزان استفاده از رسانه‌های خارجی و مؤلفه‌های فرهنگ سیاسی رابطه منفی وجود دارد. صفایی (۱۳۹۸) نیز به این نتیجه رسیده که تهاجم فرهنگی اثر معناداری بر هر سه سطح خرد، میانی و کلان فرهنگ داشته است. به علاوه، بیشترین تأثیر در سطح خرد بر گرایش به مد، در سطح میانی بر پایداری جوانان به اصول خانوادگی و در سطح کلان بر تغییر سبک زندگی بوده است. در نهایت هزاوه‌ای (۱۳۸۵) به این نتیجه رسیده که تأثیرپذیری سیاست‌ها و اقدامات توسعه از الگوهای مسلط غربی، تهدید اصلی جهانی شدن برای ایران بوده است.

ب. بُعد سیاسی جهانی شدن: نتیجه مطالعات مرشدی‌زاد و غفاری هسجین (۱۳۸۶) حکایت از آن دارد که یکی از ابزارهای اصلی هژمونیک‌سازی الگوی سیاسی لیبرال، جهانی شدن بوده است. ابراهیمی (۱۳۸۵) نیز در پژوهش خود نشان داد که در صورت بروز و افزایش فشارهای متوالی در فضای جهانی شدن، شاهد شکل‌گیری دو راهبرد

برای کشورهای مقابل خواهیم بود که هیچ‌کدام به نفع کشور ما نیست: «تقابل» و یا «هم‌سویی کامل». گوهری‌مقدم (۱۳۹۰) در پژوهش‌اش نشان داده که جهانی‌شدن، در ایجاد زمینه تروریسم نقش برجسته‌ای داشته است. خرمشاد و محمدی‌لرد (۱۳۹۲)، در یک مطالعه بین‌کشوری با مقایسه ۱۸۳ کشور، هجده علت سیاسی بی‌ثباتی را شناسایی کرده‌اند که در بین آنها چهار متغیر فقدان حاکمیت قانون، فساد حکومت، عدم وفاق نخبگان و فرهنگ سیاسی غیردموکراتیک علت‌های اصلی هستند.

۲-۱. پیشینه در سایر منابع

مقاله‌های موجود در سایر منابع را می‌توان با توجه به رویکرد محققان در دو گروه اصلی به شرح زیر قرار داد:

الف. پژوهش‌های تک‌بعدی: برخی از پژوهش‌ها صرفاً به تأثیر یک بُعد از جهانی‌شدن بر ثبات سیاسی پرداخته‌اند. برای مثال شهابی و عباسی (۱۳۹۶)، ون د وال^۱ (1998)، کسینجر^۲ و گلدیتش^۳ (1999)، گوشا^۴ (2002)، هگر^۵ و دیگران (2003)، گنج^۶ و وانگ^۷ (2003)، یو رونگ^۸ (2003)، ازما^۹ (2011) و آماویلا^{۱۰} و دیگران (2017) عمدتاً بر تأثیرات و رابطه جهانی‌شدن اقتصادی و ثبات یا بی‌ثباتی سیاسی تمرکز کرده‌اند. اروزالیوا^{۱۱} (2010) به این نتیجه رسید که جهانی‌شدن اقتصادی می‌تواند در کوتاه‌مدت مانند «فتر» عمل کند و باعث عبور از چالش‌های اقتصادی فعلی شود، ولی در بلندمدت با تغییر ساختار سنتی جوامع و تأثیر منفی در حوزه‌های صادرات و صنعت باعث بی‌ثباتی می‌شود.

ب. پژوهش‌های چندبُعدی: تحقیقات چندبُعدی ابعاد مختلف جهانی‌شدن را مدنظر قرار داده‌اند. در این راستا، در سطح بین‌المللی سیونگ یو (۱۳۸۶) با فرض گرفتن پروژه بودن جهانی‌شدن به این نتیجه رسیده که جهانی‌شدن مطابق روایت آمریکایی‌ها، باعث قطب‌بندی توسعه و توسعه‌نیافتگی در جهان می‌شود و زمینه را برای بروز ناآرامی‌های سیاسی فراهم می‌آورد. یافته‌های چیسادزا^{۱۲} و بتینکورت^{۱۳} (2018) نیز حاکی از آن است که: جهانی‌شدن اجتماعی از طریق افزایش مهاجرت، تجارت و دسترسی به اطلاعات، تساهل و مدارا را گسترش داده که به معنی افزایش ضریب ثبات سیاسی می‌باشد. در مجموع جهانی‌شدن سیاسی از یک‌سو بی‌ثباتی سیاسی و درگیری را

در داخل کشورها افزایش داده و از سوی دیگر، درگیری بین کشورها را کاهش داده و جهانی شدن اقتصادی هیچ‌گونه تأثیر قابل توجهی بر تضاد و درگیری نداشته است.

۲. مبانی مفهومی و نظری

۲-۱. جهانی شدن

اگرچه تعاریف جهانی شدن بسیار گسترده است، اما آنها را از حیث ایدئولوژیک می‌توان در سه طیف «جهانی - محلی شدن»، «پروژه غرب» و «جهان‌شمولی» جای داد. در این نوشتار «جهانی شدن» مدنظر بوده و به معنای گسترش روابط متقابل قدرت ایدئولوژیک، اقتصادی، نظامی و سیاسی در سراسر جهان (Mann, 2013, p. 11) - یا همان مسطح شدن جهان - (فریدمن، ۱۳۸۹، ص. ۶۵۵) است. حجم عظیم بنگاه‌های اقتصادی غیربومی و رشد سرسام‌آور سیگنال‌ها و سرعت گردش اطلاعات جهانی که دو وجه مهم فرایند جهانی شدن است، سه‌گانه مقدس «مرز، دولت و ملت» را نابود و بنای آن چیزی را نهاده‌اند که از آن به جهان پساتلیث یاد شده است. جهان پساتلیث، یعنی دولت‌ها دیگر امکان به‌کارگیری انحصاری ابزار زور را ندارند، و ناگزیرند به برآیند خرد جمعی در جامعه جهانی متوسل شوند (Bauman, 2000, p. 168). در مقابل، مارکس جهانی شدن را ناشی از نیاز سرمایه‌داری برای توسعه دانسته و می‌داند (نجفی علمی، ۱۳۸۵، ص. ۳۴۹). در تعریفی بینابینی، آنتونی گیدنز جهانی شدن را به‌عنوان تشدید روابط اجتماعی جهانی تعریف کرده است (Giddens, 1990, p. 64). بر این اساس، می‌توان گفت روند جهانی شدن نقش مرزهای ملی را در تصمیم‌گیری‌های کلان و فعالیت‌های اقتصادی، فرهنگی و سیاسی انسان‌ها کاهش می‌دهد. با چنین رویکردی منافع مردم و کشورها با دیگران مرتبط و بعضاً مشترک خواهد بود (محمود پناهی و نامدار، ۱۳۹۵، ص. ۹۰). بنابراین، می‌توان گفت جهانی شدن مکانیسم کنترل جهانی برای اطمینان از نظم سیاسی و اقتصادی جهانی است و نه لزوماً بهره‌برداری و یا سلطه (Ezema, 2011, p. 45). به‌همین جهت، نوع نگرش به جهانی شدن در برخی مکان‌ها و زمان‌ها می‌تواند باعث همگن‌سازی، به رسمیت شناختن تفاوت‌ها و تمایز یا باعث درگیری میان هویت‌های متنوع شود (Ozdemir, 2004, p. 15-21).

۲-۲. ثبات سیاسی

ثبات سیاسی همچون بسیاری دیگر از مفاهیم در حوزه علوم انسانی، مقوله‌ای پیچیده و با تعاریف مختلف است (نک. دلاوری، ۱۳۹۴). دلیل این امر نیز نسبی بودن ثبات، سطوح و گونه‌های مختلف آن است (کرم‌زادی، ۱۳۹۵، ص. ۱۱۹ و ساندرز، ۱۳۸۰، ص. ۱۱۷). مهمترین مؤلفه‌های معنایی ثبات سیاسی در حد نوشتار حاضر عبارتند از: توافق بر سر قواعد رقابت با یکدیگر، چنان‌که هافمن تصریح داشته (برچر و دیگران، ۱۳۸۲، ص. ۲۳)؛ توانایی ممانعت از تحولاتی که هویت پدیده را تغییر می‌دهد (بیلی، ۱۳۶۶، ص. ۴)؛ «قاعدہ‌مندی» مطابق نظر سریع‌القلم؛ «نهادمندی» به نظر هانتینگتون؛ «قابل پیش‌بینی بودن» به تعبیر ایان لاستیک (کميجانی، ۱۳۹۲)؛ و «عدم انحراف» از الگوهای رفتاری واقع در محدوده‌های ناشی از انتظارات نقش سیاسی، مطابق نظر اسمیت (خواجہ‌سروی، ۱۳۸۲، صص. ۹۲-۹۳). به‌طور کلی در خصوص ثبات و بی‌ثباتی سیاسی سنت‌های فکری مختلفی وجود دارد، که نقطه مشترک همه آن‌ها این است که ثبات سیاسی را باید در ارتباط با مفهوم «سیستم» فهم و مدیریت نمود (طالبان، ۱۳۸۹، ص. ۲۲).

۲-۳. الگوی تحلیل

در رابطه با جهانی شدن، سه دسته نظریه‌های موافق، مخالف و میانه‌گرایان شکل گرفته که در قالب آنها می‌توان به تأثیر آن بر ثبات سیاسی پی برد. موافقان بر این باورند که اگر یک بازیگر سعی در جلوگیری از جهانی شدن داشته باشد، باید هزینه زیادی را بپردازد. در نهایت، کشورها ناگزیر خواهند بود، چه به‌صورت داوطلبانه و چه بر خلاف تمایل خود، در فرایند جهانی شدن وارد شوند (فریدمن، ۱۳۸۹). همچنین واقع‌گرایان در دفاع از جهانی شدن بر این باورند که یک دولت غالب می‌تواند نظم جهانی را به ثبات برساند. دولت «هژمون» قوانین و مؤسسات بین‌المللی را حفظ می‌کند؛ که هم منافع خود را پیش می‌برد و هم اختلاف‌ها بین کشورهای دیگر را حل می‌کند (Pooja, 2017). مخالفان استدلال می‌کنند زیان‌های اقتصادی، انحراف‌های اجتماعی و بسیاری دیگر از بحران‌های زیست‌محیطی، فرهنگی نتیجه جهانی شدن است (Ezema, 2011, p. 23). و بالاخره تحول‌گرایان استدلال می‌کنند که جهانی شدن به‌عنوان «دولت‌ها و جوامع در سرتاسر

جهان... در تلاش هستند تا به یک جهان متصل‌تر، اما بسیار نامشخص، سازگار شوند» (Pooja, 2017). به عبارت دیگر، جهانی شدن در واقع تحولی مهم و شاخص در تاریخ دنیای معاصر است، اما مهم‌ترین و یا تنها گرایش جامعه معاصر تلقی نمی‌شود، بلکه در کنار سایر نیروهای اجتماعی عمده مثل دگرگونی ساختارهای تولید جامعه و دانش و در رابطه تنگاتنگ با آنها آشکار می‌شود. از نظر این‌ها برخی از کشورها (مثل ایالات متحده آمریکا) و مناطق (اروپای غربی) به‌طور کامل جهانی شدن را بیش از سایرین (افغانستان یا آفریقا) تجربه کرده‌اند (شولت، ۱۳۸۵، صص. ۱۱-۱۲). بر این اساس، می‌توان گفت که از دیدگاه موافقان، جهانی شدن باعث افزایش ثبات سیاسی در یک کشور می‌شود و مقاومت در مقابل آن به‌منزله کاهش ضریب ثبات سیاسی می‌باشد. از دیدگاه مخالفان، جهانی شدن عمدتاً در کاهش ضریب ثبات سیاسی کشورها از طریق افزایش نابرابری، آگاه‌سازی مردم و غیره نقش مهمی را ایفا می‌کند. در نهایت، میانه‌گرایان استدلال می‌کنند که جهانی شدن به‌خودی‌خود مثبت یا منفی نیست و نحوه برخورد کشورها با آن است که تعیین‌کننده است (نگاه کنید به جدول شماره ۱).

جدول شماره (۱): الگوی تحلیل پژوهش

شاخص ترکیبی جهانی شدن	جهانی شدن اجتماعی	جهانی شدن ارتباطات بین‌فردی		رشد	تثبات سیاسی
		جهانی شدن اطلاعات			
		جهانی شدن نزدیکی فرهنگی			
	جهانی شدن اجتماعی	جهانی شدن تجاری			
		جهانی شدن مالی			
		ارتباط با جامعه بین‌المللی (کشورها، سازمان‌ها و نهادها)			

(طراحی شده توسط محقق)

۳. روش‌شناسی

۳-۱. نوع روش

این پژوهش از نظر رویکرد، کمی؛ از نظر زمان، دوره‌ای؛ و از نظر گردآوری داده‌ها، مبتنی بر داده‌های ثانویه (بانک جهانی و مؤسسه کوف) است. در این پژوهش،

جهانی شدن به عنوان متغیر مستقل و ثبات سیاسی، متغیر وابسته است. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. در این بخش علاوه بر ضریب همبستگی پیرسون، از رگرسیون تک‌خطی تک‌متغیره (روش هم‌زمان یا توأم) استفاده شده است. رگرسیون به ما کمک می‌کند تا پی ببریم چه مقدار از ثبات سیاسی توسط جهانی شدن قابل تبیین یا توضیح است. همچنین به منظور مشخص نمودن مقدار و جهت (مثبت یا منفی) ابعاد اقتصادی، سیاسی و اجتماعی - فرهنگی جهانی شدن بر ثبات سیاسی از رگرسیون خطی چندمتغیره بهره برده شده است.

۲-۳. شیوه سنجش متغیرها

دو متغیر اصلی این پژوهش به شیوه زیر سنجش شده‌اند:

الف: سنجش جهانی شدن: در بسیاری از مطالعات گذشته از درجه باز بودن تجاری، به عنوان شاخص جهانی شدن استفاده شده است (محمدی شیرکلایی و دیگران، ۱۳۹۵، ص. ۱۶۴). در این پژوهش به منظور سنجش میزان جهانی شدن از شاخص جدید و جامع جهانی شدن کوف^۴ استفاده می‌شود (Kof, 2018). در جدول زیر ابعاد، شاخص و زیرشاخص‌های جهانی شدن کوف قابل مشاهده است:

جدول شماره (۲): ابعاد، شاخص و زیرشاخص‌های جهانی شدن

شاخص‌ها و متغیرها	وزن‌ها به درصد
۱. جهانی شدن اجتماعی	۳۸
الف: داده‌هایی از تماس‌های شخصی	۳۴
ترافیک تلفن	۲۵
نقل و انتقالات (درصدی از GDP)	۴
گردشگری بین‌المللی	۲۶
جمعیت اتباع خارجی در کشور	۲۱
نامه‌های بین‌المللی (سرانه)	۲۴
ب: داده‌های مربوط به جریان اطلاعات	۳۵
کاربران اینترنت (برای هر صد نفر)	۳۳

وزن‌ها به درصد	شاخص‌ها و متغیرها
۳۶	تلویزیون (برای هر هزار نفر)
۳۲	تجارت در روزنامه‌ها (درصدی از GDP)
۳۱	ج: داده‌هایی از مجاورت فرهنگی
۴۴	تعداد رستوران‌های مک دونالد (سرانه)
۴۵	تعداد فروشگاه‌های ایکیا (سرانه)
۱۱	تجارت در کتاب (درصدی از GDP)
۳۶	۱. جهانی شدن اقتصادی
۵۰	الف: جریان‌های واقعی
۲۱	تجارت (درصدی از GDP)
۲۸	سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، موجودی‌ها (درصدی از GDP)
۲۴	سرمایه‌گذاری پرتفوی (درصدی از GDP)
۲۷	پرداختی‌ها به اتباع خارجی (درصدی از GDP)
۵۰	ب: محدودیت‌ها
۲۴	موانع پنهان واردات
۲۷	متوسط نرخ تعرفه
۲۶	مالیات بر تجارت بین‌المللی (درصدی از درآمد جاری)
۲۳	محدودیت‌های حساب سرمایه
۲۶	۳. جهانی شدن سیاسی
۲۵	سفارتخانه‌های مستقر در کشور
۲۸	عضویت در سازمان‌های بین‌المللی
۲۲	میزان مشارکت در مأموریت‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد
۲۵	معاهده‌های بین‌المللی

(Source: Kof Index of Globalization, 2018)

شاخص ترکیبی جهانی شدن بر اساس وزن‌هایی (۰-۱۰۰) که به هر یک از ابعاد اختصاص داده شده به دست می‌آید. قابل ذکر است که منبع اطلاعاتی هر یک از شاخص‌های اشاره شده، مراجع معتبر متعدد بین‌المللی مربوطه از جمله بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول، اتحادیه بین‌المللی مخابرات و غیره می‌باشند.

ب: سنجش ثبات سیاسی: تنوع در تعاریف ثبات و بی‌ثباتی سیاسی باعث شده است تا نحوه سنجش آن نیز بسیار متعدد و دشوار باشد. در این راستا، پژوهشگران تلاش‌های بسیاری در این زمینه انجام داده‌اند که حاصل آن چهار الگوی «یک‌متغیره»، «چندمتغیره»، «تحلیل عاملی» و «پیش‌بینی‌کننده» بوده است. اما به دلیل نقدهای وارده بر آنها، هیچ‌یک نتوانسته‌اند به‌عنوان پارادایم مسلط مطرح شوند (ر.ک: دلاوری، ۱۳۹۴). با این وجود، امروزه بانک جهانی هر سال معتبرترین داده‌ها در رابطه با متغیرهای مختلف از جمله ثبات سیاسی را ارائه می‌کند. به‌همین جهت، به‌منظور سنجش ثبات سیاسی به پایگاه داده بانک جهانی که متغیر مورد نظر را مورد سنجش قرار می‌دهد، مراجعه نمودیم. شاخص ثبات سیاسی یکی از شاخص‌های شش‌گانه «حکمرانی خوب» است. این مجموعه، شاخص‌های حکمرانی در سطح فردی و جمعی، در دوره زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۸ میلادی را برای ۲۰۰ کشور در شش بعد پاسخگویی حکومت، اثربخشی حکومت، کیفیت نظارتی حکومت، نقش قانون، کنترل فساد، ثبات سیاسی و فقدان خشونت را مورد سنجش قرار می‌دهد. آن‌ها برای سنجش ابعاد فوق، بیش از ۳۰ منبع که توسط سازمان‌های بین‌المللی، سازمان‌های غیردولتی، شرکت‌های بخش خصوصی، انواع انستیتوی نظرسنجی و اتاق‌های فکر تولید شده است را به‌کار گرفته‌اند (World Bank, 2018a). در این راستا، برای شاخص ثبات سیاسی نیز هفت مؤلفه در نظر گرفته شده است که هر کدام زیرشاخص‌های مختص به خود را دارند. داده‌های مربوط به شاخص‌ها نیز از سازمان‌ها و غیره متفاوتی به دست می‌آید و در نهایت با استانداردهای داده‌ها، امتیازی بین صفر تا صد برای این شاخص اختصاص داده می‌شود. هر چه عدد مذکور به صد نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده ثبات سیاسی بیشتر و برعکس است. در جدول زیر، شاخص‌های ثبات سیاسی و منابعی که بانک جهانی به منظور سنجش این متغیر از آنها بهره برده است قابل مشاهده است:

جدول شماره (۳): شاخص‌های ثبات سیاسی و منابع آنها

شاخص	سازمان
نقل و انتقالات منظم ^{۱۶}	واحد اطلاعات اقتصادی ^{۱۵}
درگیری‌های مسلحانه	
تظاهرات خشونت‌آمیز	
آشوب اجتماعی	
تنش‌های بین‌المللی / تهدید تروریستی	
هزینه‌های اقتصادی تروریسم ^{۱۸}	بررسی رقابت‌پذیری جهانی ^{۱۷}
مقیاس ترور سیاسی	حقوق بشر
رتبه‌بندی ریسک امنیتی	رتبه‌بندی ارزیابی امنیت کشور ^{۱۹}
شدت درگیری‌های داخلی: قومی، مذهبی یا منطقه‌ای	پایگاه اطلاعاتی پروفایل‌های سازمانی ^{۲۰}
شدت فعالیت‌های خشونت‌آمیز سازمان‌های سیاسی زیرزمینی	
شدت درگیری‌های اجتماعی (به استثنای درگیری‌های مربوط به زمین)	
ثبات حکومت	سرویس ریسک سیاسی ^{۲۱}
درگیری‌های داخلی	
درگیری‌های خارجی	
کشمکش‌های قومی	
اعتراض و شورش ^{۲۳}	بازار جهانی پیوسته ^{۲۲}
تروریسم	
جنگ بین دولتی	
جنگ داخلی	

(Source: World Bank, 2018b)

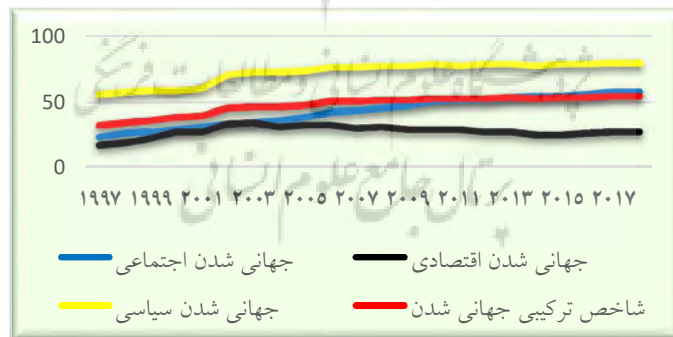
۴. یافته‌ها

یافته‌های پژوهش حاضر را می‌توان در سه بخش به شرح زیر تبیین نمود:

۴-۱. یافته‌های توصیفی

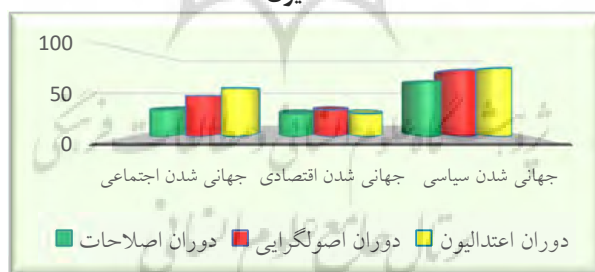
الف. وضعیت جهانی شدن: جهانی شدن اجتماعی در سال‌های مورد بررسی همواره روند صعودی داشته است به طوری که از میانگین امتیاز ۲۴ در سال ۱۹۹۷ به میانگین امتیاز ۵۸ در سال ۲۰۱۸ افزایش یافته است. میانگین امتیاز جهانی شدن سیاسی نیز در سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۱۸ به ترتیب ۵۶ و ۸۰ بوده است. برخلاف این دو بُعد از جهانی شدن، بُعد اقتصادی آن بسیار پُرفرازونشیب بوده است. کمترین و بیشترین امتیاز به سال‌های ۱۹۹۷ و ۲۰۰۳ به ترتیب با میانگین امتیاز ۱۸ و ۳۵ درصد تعلق می‌گیرد. این روند پس از سال ۲۰۰۳ همواره روند نزولی را طی کرده و در سال ۲۰۱۸ میانگین امتیاز ۲۸ به ثبت رسیده است. در رابطه با شاخص ترکیبی جهانی شدن نیز کمترین و بیشترین امتیاز متعلق به سال‌های ۱۹۹۷ و ۲۰۱۸ به ترتیب با ۳۳ و ۵۵ درصد بوده است. روند صعودی این شاخص از سال ۲۰۰۶ به بعد بسیار کند شده است. در نمودار زیر، روند جهانی شدن ایران به تفکیک ابعاد و شاخص ترکیبی آن در دوران مورد نظر قابل مشاهده است:

نمودار شماره (۱): روند جهانی شدن ایران در دوران اصلاحات، اصول‌گرایان و اعتدالیون

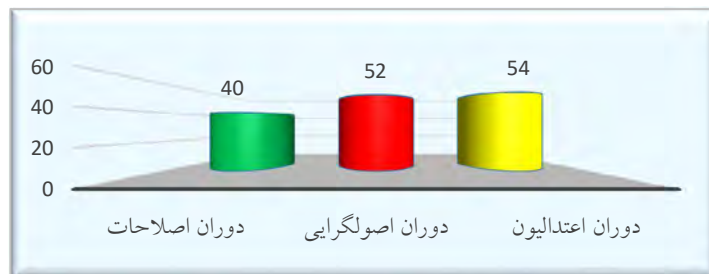
در بُعد اجتماعی جهانی شدن برای عملکرد هر کدام از دوره‌های اصلاحات، اصول‌گرایان و اعتدالیون به ترتیب میانگین امتیاز ۳۱، ۴۷ و ۵۶ به ثبت است. در این میان اصول‌گرایان با میانگین صعود ۱۶ امتیازی نسبت به دوره اصلاحات، وابستگی به مناسبات جهانی را افزایش داده‌اند. اعتدالیون نیز نسبت به دوره اصول‌گرایان ۹ امتیاز درهم‌تنیدگی جهانی را پیش برده‌اند. با توجه به افزایش ۲۵ درصدی این بعد در دوران اعتدالیون نسبت به دوران اصلاحات می‌توان گفت روند رو به استحاله ایران در فضای اجتماعی جهانی شدت گرفته است. وضعیت جهانی شدن اقتصادی در دوران اصلاحات، اصول‌گرایان و اعتدالیون به ترتیب میانگین امتیاز ۲۷، ۳۱ و ۲۷ بوده است. بیشترین درصد مناسبات و ارتباطات در دوران اصلاحات، اصول‌گرایی و اعتدالیون به ترتیب با میانگین امتیاز ۶۴، ۷۷ و ۷۹ به بُعد سیاسی جهانی شدن بازمی‌گردد. در این بُعد اعتدالیون نسبت به دوران اصول‌گرایان مناسبات سیاسی با جهان را میانگین ۲ امتیاز افزایش داده‌اند. در حالی که این روند برای اصول‌گرایان نسبت به دوران اصلاحات میانگین امتیاز ۱۳ می‌باشد. نمودار زیر نشانگر مقایسه میانگین ابعاد جهانی شدن در سه دوره یاد شده است:

نمودار شماره (۲): مقایسه میانگین ابعاد جهانی شدن در دوران اصلاحات، اصول‌گرایان و اعتدالیون

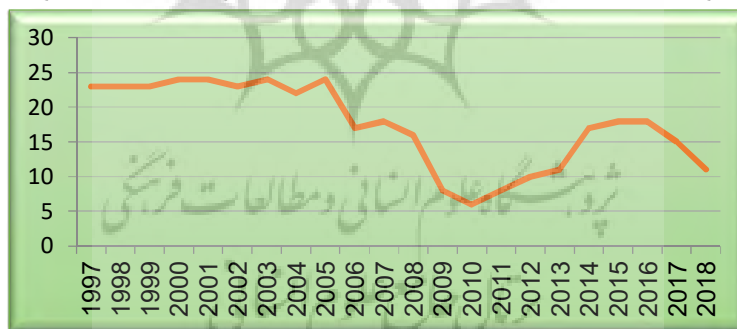
در نهایت، همان‌طور که در نمودار زیر نشان داده شده است، در شاخص ترکیبی جهانی شدن نیز به ترتیب میانگین امتیاز ۴۰، ۵۲ و ۵۴ به ترتیب برای دوران اصلاحات، اصول‌گرایان و اعتدالیون به ثبت رسیده است.

نمودار شماره (۳): مقایسه میانگین شاخص ترکیبی جهانی شدن

ب. وضعیت ثبات سیاسی: ثبات سیاسی در دوران مورد بررسی بسیار پُرفرازونشیب بوده است. به طوری که در سال ۲۰۱۰ میانگین امتیاز ۶ نیز به ثبت رسیده است. در حالی که در سال ۱۹۹۷ میانگین امتیاز ۲۳ به آن اختصاص داده شده است. شاخص مذکور از سال ۱۹۹۷ تا سال ۲۰۱۰ همواره روند نزولی داشته و پس از آن تا حدودی سیر صعودی خود را بازیافته است. در نمودار زیر، وضعیت ثبات سیاسی در سال‌های مورد بررسی پژوهش قابل مشاهده است:

نمودار شماره (۴): ثبات سیاسی در دوران اصلاحات، اصول‌گرایان و اعتدالیون

میانگین امتیاز ثبات سیاسی نیز در دوران اصلاحات، اصول‌گرایان و اعتدالیون به ترتیب ۲۳، ۱۳ و ۱۵ بوده است. در نمودار زیر، میانگین ثبات سیاسی در سه دور مذکور نشان داده شده است:

نمودار شماره (۵): مقایسه میانگین شاخص ثبات سیاسی

پ. روند سالانه شاخص ترکیبی جهانی شدن و ثبات سیاسی: شاخص ترکیبی جهانی شدن، با روی کار آمدن دولت اصلاحات همواره روند صعودی داشته است. اما روند صعودی در سال‌های نخست حکومت آنها آهسته بود و هر ساله میانگین ۲ امتیاز به آن افزوده می‌شد. تا اینکه این رقم در سال ۲۰۰۲ سه برابر افزایش پیدا کرد. به گونه‌ای که از میانگین امتیاز ۴۰ به رقم ۴۶ در سال ۲۰۰۲ افزایش پیدا کرد. هم‌زمان با آن ثبات سیاسی نیز یک درصد تنزل پیدا کرد. اما میانگین جهانی شدن تا سال ۲۰۰۵ تنها ۲ درصد صعود نموده که این موضوع تقریباً با ثابت ماندن ثبات سیاسی رابطه داشته است.

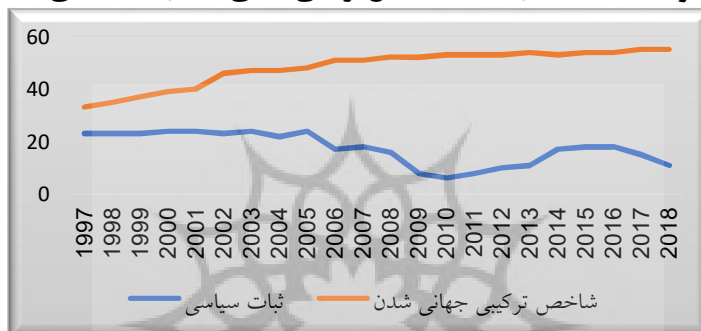
با روی کار آمدن اصول‌گرایان، میانگین شاخص ترکیبی جهانی شدن از رقم ۴۸ در سال ۲۰۰۵ به میانگین ۵۱ در سال ۲۰۰۶ ارتقا پیدا نمود. این موضوع با کاهش میانگین ثبات سیاسی از رقم ۲۴ در سال ۲۰۰۵ به میانگین ۱۷ در سال ۲۰۰۶ رابطه داشته است. در ادامه سال‌ها نیز این رقم به ترتیب به میانگین ۵۲ و ۵۳ صعود کرد که با کاهش میانگین ثبات سیاسی همراه بوده است. در این سال‌ها حتی میانگین ثبات سیاسی در سال ۲۰۱۰ به رقم ۶ کاهش پیدا کرده است.

در دوران اعتدالیون، میانگین شاخص ترکیبی جهانی شدن بین ۵۴ و ۵۵ است و حتی این میانگین در سال ۲۰۱۴ با یک درصد کاهش به عدد ۵۳ تنزل پیدا می‌کند. از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۶ تنها در سه سال یک درصد افزایش در شاخص ترکیبی جهانی شدن ملاحظه می‌کنیم. به عبارت دیگر، روند تأثیرپذیری حکومت‌ها از سال ۲۰۱۰ به بعد تقریباً ثابت مانده است و صعود قابل ملاحظه‌ای مشاهده نمی‌شود. این موضوع باعث شده است تا از سال ۲۰۱۰ به بعد میزان ثبات سیاسی هر ساله افزایش پیدا کند.

به طوری که از میانگین امتیاز ۶ در سال ۲۰۱۰، به میانگین امتیاز ۱۸ در سال ۲۰۱۶ افزایش پیدا کرده است. بنابراین می‌توان گفت که بین شاخص ترکیبی جهانی شدن و ثبات سیاسی در کل سال‌های مورد مطالعه پژوهش رابطه معناداری وجود دارد. در نمودار زیر، میانگین سالانه شاخص ترکیبی جهانی شدن و ثبات سیاسی در کل سال‌های مورد مطالعه پژوهش قابل مشاهده است:

نمودار شماره (۶): روند سالانه شاخص ترکیبی جهانی شدن و ثبات سیاسی

۲-۴. یافته‌های تحلیلی

در این بخش، نخست جهت رابطه ابعاد مختلف و شاخص ترکیبی جهان با ثبات سیاسی (ضریب همبستگی) تعیین می‌شوند. سپس بر اساس آزمون رگرسیون خطی تک‌متغیره هم‌زمان یا توأم میزان تأثیر شاخص ترکیبی جهانی شدن بر ثبات سیاسی مورد بررسی قرار می‌گیرد و در نهایت با استفاده از آزمون رگرسیون خطی چندمتغیره (هم‌زمان) میزان تأثیر (بتا) ابعاد سیاسی، اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی جهانی شدن تعیین می‌شوند.

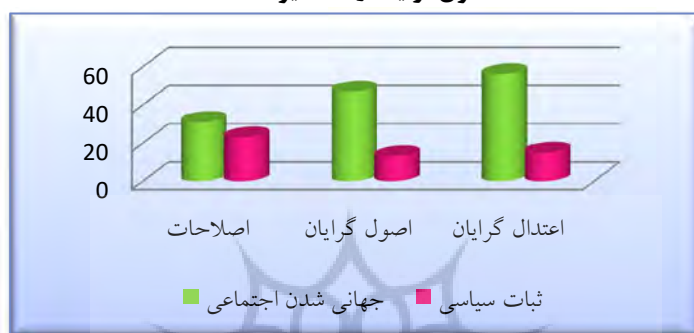
الف. رابطه ابعاد مختلف جهانی شدن و ثبات سیاسی: مهمترین گزاره‌های تحلیلی به دست آمده عبارتند از:

گزاره (۱). بین میزان ادغام ایران در پروژه جهانی شدن سیاسی و ثبات سیاسی رابطه معناداری وجود دارد.

همان‌طور که در نمودار شماره ۷ نشان داده شده است، میانگین جهانی شدن اجتماعی در دوران اصلاحات، اصول‌گرایی و اعتدالیون به ترتیب ۳۱، ۴۷ و ۵۶ بوده است. در

مقابل، در رابطه با وضعیت ثبات سیاسی نیز در هر دوره به ترتیب میانگین ۲۳، ۱۳ و ۱۵ به ثبت رسیده است.

نمودار شماره (۷): وضعیت جهانی شدن اجتماعی و ثبات سیاسی در دوران اصلاحات، اصول گرایان و اعتدالیون

مستند به رقم ضریب همبستگی (۰/۷۶۱-) و سطح معناداری (۰/۰۰۰)، با اطمینان ۹۹ درصد، می توان چنین ادعا نمود که: رابطه معناداری بین دو متغیر جهانی شدن اجتماعی و ثبات سیاسی وجود داشته است. این موضوع بیانگر این است که هم زمان با افزایش و ادغام ایران در بعد اجتماعی جهانی شدن، ثبات سیاسی کاهش پیدا کرده است. در جدول زیر نتایج تحلیل همبستگی پیرسون بین جهانی شدن اجتماعی و ثبات سیاسی قابل مشاهده است:

جدول شماره (۴): نتایج تحلیل همبستگی پیرسون بین جهانی شدن اجتماعی و ثبات سیاسی

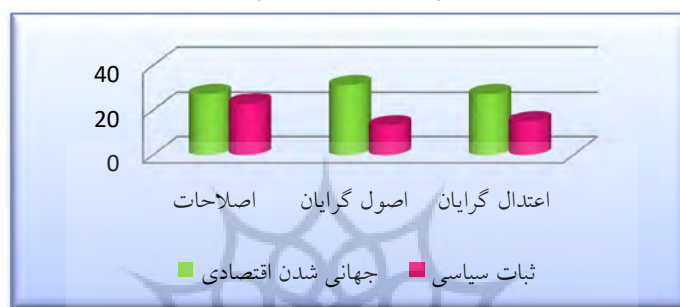
ثبات سیاسی		متغیرها
سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۰۰	-۰/۷۶۱**	جهانی شدن اجتماعی

گزاره (۲). بین ادغام ایران در جهانی شدن اجتماعی - فرهنگی و ثبات سیاسی رابطه معناداری وجود دارد.

میانگین جهانی شدن اقتصادی در دوره اصلاحات ۲۷ درصد و میانگین ثبات سیاسی نیز ۲۳ درصد بوده است. برای جهانی شدن اقتصادی در دوران اصول گرایان و اعتدالیون نیز

میانگین ۳۱ و ۲۷ درصد به ثبت رسیده که هم‌زمان با آن ثبات سیاسی نیز در این دوران به ترتیب ۱۳ و ۱۵ درصد بوده است. در نمودار زیر میانگین جهانی شدن اقتصادی و ثبات سیاسی در سه دوره اصلاحات، اصول‌گرایان و اعتدالیون نشان داده شده است:

نمودار شماره (۸): وضعیت جهانی شدن اقتصادی و ثبات سیاسی در دوران اصلاحات، اصول‌گرایان و اعتدالیون

در این راستا، با توجه به ضریب همبستگی (۰/۱۲۰-) و سطح معناداری (۰/۵۹۵-) می‌توان گفت که بین بعد اقتصادی جهانی شدن و ثبات سیاسی رابطه معناداری وجود ندارد. به بیان دیگر، در جدول زیر نتایج تحلیل همبستگی پیرسون بین جهانی شدن اقتصادی و ثبات سیاسی قابل مشاهده است:

جدول شماره (۵): نتایج تحلیل همبستگی پیرسون بین جهانی شدن اقتصادی و ثبات سیاسی

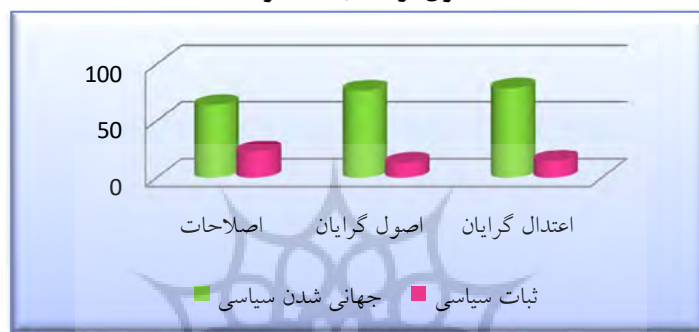
ثبات سیاسی		متغیرها
سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۵۹۵	-۰/۱۲۰	جهانی شدن اقتصادی

گزاره (۳). بین میزان ادغام ایران در پروژه جهانی شدن سیاسی و ثبات سیاسی رابطه معناداری وجود دارد.

میانگین جهانی شدن سیاسی در سه دوره اصلاحات، اصول‌گرایان و اعتدالیون به ترتیب ۶۴، ۷۷ و ۷۹ بوده است. میانگین ثبات سیاسی نیز برای سه دوران مذکور به ترتیب ۲۳، ۱۳ و ۱۵ اختصاص داده شده است. این موضوع بیانگر این است که هم‌زمان با گسترش

و افزایش روابط سیاسی ایران با سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی و کشورهای جهان، ثبات سیاسی کاهش پیدا کرده است. میانگین جهانی شدن سیاسی و ثبات سیاسی در سه دوره اصلاحات، اصول‌گرایی و اعتدالیون در نمودار زیر قابل مشاهده است:

نمودار شماره (۹): وضعیت جهانی شدن سیاسی و ثبات سیاسی در دوران اصلاحات، اصول‌گرایان و اعتدالیون

(منبع: طراحی شده توسط محقق)

با استناد به ضریب همبستگی $(-0/697)$ و سطح معناداری $(0/001)$ ، با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان ادعا نمود که: رابطه معناداری (و بالایی) بین دو متغیر جهانی شدن سیاسی و ثبات سیاسی وجود داشته است. در جدول زیر نتایج تحلیل همبستگی پیرسون بین جهانی شدن سیاسی و ثبات سیاسی قابل مشاهده است:

جدول شماره (۶): نتایج تحلیل همبستگی پیرسون بین جهانی شدن سیاسی و ثبات سیاسی

ثبات سیاسی		متغیرها
سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۰۱	$-0/697^{**}$	جهانی شدن سیاسی

گزاره (۴). بین میزان ادغام ایران در پروژه جهانی شدن (شاخص ترکیبی) و ثبات سیاسی جمهوری اسلامی ایران رابطه معناداری وجود دارد.

همان‌طور که در نمودار شماره ۹ نشان داده شده است، میانگین شاخص ترکیبی جهانی شدن در دوران اصلاحات ۴۰ و ثبات سیاسی در این دوران ۲۳ بوده است. در دوران اصول‌گرایان برای شاخص ترکیبی جهانی شدن و ثبات سیاسی به ترتیب میانگین

۵۲ و ۱۳ به ثبت رسیده است. همچنین این میانگین در دوران اعتدالیون به ترتیب ۵۴ و ۱۵ بوده است.

نمودار شماره (۱۰): وضعیت شاخص ترکیبی جهانی شدن و ثبات سیاسی در دوران اصلاحات، اصول‌گرایان و اعتدالیون

با توجه به مقادیر به دست آمده یعنی ضریب همبستگی (۰/۷۱۱-) و سطح معناداری (۰/۰۰۱)، از همبستگی مستقیم نسبتاً بالای بین دو متغیر شاخص ترکیبی جهانی شدن و ثبات سیاسی حکایت دارد. به عبارت دیگر، نتایج بیانگر این امر هستند که افزایش جهانی شدن به ویژه در ابعاد اجتماعی و سیاسی آن می‌تواند ثبات سیاسی را کاهش دهد. به طور کلی، با توجه به آمار و ارقام ثابت شده است که در دوران اصول‌گرایان بالاترین میزان روابط و مناسبات را با جهان داشتیم و این موضوع هم‌زمان شده است با اینکه میزان ثبات سیاسی به پایین‌ترین میزان خود در این دوران برسد. این در حالی است که در دوران اعتدالیون این روند بسیار کند شده است که همبستگی شدیدی با افزایش ثبات سیاسی در داخل کشور پیدا کرده است. در نهایت، از آنجا که دوران اصلاحات نسبت به دوران دیگر مورد مطالعه پژوهش تأثیر کمتری از فرایند جهانی شدن پذیرفته است، وضعیت ثبات سیاسی نیز در مقایسه با آن‌ها کمتر تهدید کرده است. در جدول زیر نتایج تحلیل همبستگی پیرسون بین شاخص ترکیبی جهانی شدن و ثبات سیاسی قابل مشاهده است:

جدول شماره (۷): نتایج تحلیل همبستگی پیرسون بین شاخص ترکیبی جهانی شدن و ثبات سیاسی

ثبات سیاسی		متغیرها
سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۰۱	-۰/۷۱۱**	شاخص ترکیبی

ب. بررسی رابطه بین جهانی شدن و ثبات سیاسی با کمک رگرسیون: در این پژوهش علاوه بر بررسی رابطه متغیرها علاوه بر ضرایب همبستگی از تحلیل رگرسیونی و جداول آنالیز واریانس بهره برده شده است. تحلیل رگرسیونی این امکان را به محقق می‌دهد تا تغییرات متغیر وابسته ثبات سیاسی را از طریق متغیر مستقل پیش‌بینی و سهم آن را در تبیین متغیر وابسته تعیین نماید. رگرسیون تک‌خطی تک‌متغیره یکی از پرکاربردترین روش‌ها در مطالعات اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌شود. در این پژوهش از روش رگرسیونی تک‌متغیره به شیوه هم‌زمان یا توأم (ایتر) استفاده شده است.

جدول شماره (۸): خلاصه نتایج رگرسیون تک‌متغیره میزان ثبات سیاسی

سطح معناداری	آماره F	ضریب تعیین	متغیر
۰/۰۰۰	۲۰/۴۳۱	۰/۵۰۵	جهانی شدن ترکیبی

علاوه بر نتایج آزمون همبستگی پیرسون که نشان‌دهنده رابطه در حد بالای بین دو متغیر بود ($-۰/۷۱۱^{**}$)، مقدار ضریب تعیین به دست آمده از آزمون رگرسیون خطی تک‌متغیره ۰/۵۰۵ بوده است. این عدد بیانگر این حقیقت است که تقریباً ۵۱ درصد از تغییرات میزان ثبات سیاسی به متغیر جهانی شدن مربوط است. تجزیه واریانس نیز معنادار بودن رگرسیون و وجود رابطه‌ای خطی میان متغیرها را تأیید می‌نماید. اگر به آنالیز واریانس نیز توجه شود، مشخص می‌شود که مقدار F برابر با ۲۰/۴۳۱ است. بنابراین با سطح معناداری صفر می‌توان ادعا نمود که به احتمال بیش از ۹۹ درصد بین جهانی شدن و ثبات سیاسی اختلاف معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۹). ضریب رگرسیونی متغیر مستقل با میزان ثبات سیاسی

متغیر	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	بتا	آزمون T	سطح معناداری
مقدار ثابت	۴۷/۲۸۳	۶/۶۷۵	-	۷/۰۸۴	۰/۰۰۰
جهانی شدن ترکیبی	-۰/۶۱۹	۰/۱۳۷	-۰/۷۱۱	-۴/۵۲۰	۰/۰۰۰

مقدار ضریب رگرسیونی نیز نشان می‌دهد که متغیر مستقل (جهانی شدن ترکیبی) در سطح بیش از ۹۹ درصد معنادار است. به ازای هر واحد تغییر در میزان جهانی شدن حدود ۰/۷۱۱- واحد در میزان ثبات سیاسی تغییر به وجود آمده است.

جدول شماره (۱۰): ضریب رگرسیونی ابعاد جهانی شدن با میزان ثبات سیاسی

متغیر	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	بتا	آزمون T	سطح معناداری
مقدار ثابت	۴۲/۵۰۱	۱۴/۰۴۴	-	۳/۰۲۶	۰/۰۰۷
جهانی شدن اجتماعی	-۰/۲۰۳	۰/۳۰۸	-۰/۳۷۲	-۰/۶۵۷	۰/۵۱۹
جهانی شدن سیاسی	-۰/۳۵۴	۰/۴۷۹	-۰/۴۸۷	-۰/۷۳۸	۰/۴۷۰
جهانی شدن اقتصادی	۰/۳۳۴	۰/۴۰۳	۰/۲۳۴	۰/۸۲۹	۰/۴۱۸

اگرچه مقدار ضریب رگرسیونی شاخص ترکیبی جهانی شدن نشان داده شد، با این حال برای تعیین اهمیت ابعاد مختلف آن، از رگرسیون خطی چند متغیره بهره برده شد. در این زمینه، مقادیر ضرایب رگرسیونی نشان می‌دهد که بُعد سیاسی جهانی شدن در سطح بیش از ۹۵ درصد معنادار است. به ازای هر واحد تغییر در میزان جهانی شدن سیاسی حدود ۰/۴۸۷- واحد در میزان ثبات سیاسی تغییر به وجود آمده است. بُعد اجتماعی جهانی شدن در سطح ۹۰ درصد معنادار است و به ازای هر واحد تغییر در این بُعد از جهانی شدن، حدود ۰/۳۷۲- تغییر به وجود آمده است. در مقابل، بُعد اقتصادی جهانی شدن نیز در سطح بیش از ۹۵ درصد معنادار است، اما جهت این تغییر مثبت بوده است. به عبارت دیگر، به ازای هر واحد تغییر در جهانی شدن اقتصادی، حدود ۰/۲۳۴ واحد تغییر در میزان ثبات سیاسی رخ داده است.

۳-۴. یافته‌های استنباطی

از آنجا که انقلاب اسلامی ایران بر بنیان‌های سیاسی و اجتماعی شکل گرفت و اقتصاد نقش کمرنگی در به ثمر رسیدن آن داشت، جنبه تقابل را بایستی در ابعاد مذکور با جمهوری اسلامی ایران دید. با توجه به این موضوع، نتایج مطالعه با پژوهش سیونگ یو (۱۳۸۶) همخوانی دارد. بر اساس یافته‌های پژوهش در بُعد اقتصادی جهانی شدن، نتایج مطالعه یا پژوهش محمدی لرد (۱۳۹۲) همخوانی دارد. ایشان در تدوین مناسب‌ترین راهبرد جمهوری اسلامی ایران برای افزایش ثبات سیاسی در دهه ۱۴۰۰ هجری شمسی، متغیرهای کلیدی مؤثر بر ثبات سیاسی کشور را به ترتیب اولویت شناسایی می‌کند که تلاش برای افزایش روابط اقتصادی با نظام جهانی (جهانی شدن اقتصادی) در صدر آن قرار دارد. همچنین نتایج مطالعه با پژوهش‌های ون د وال (1998) و کسینجر و گلدبتش (1999) نیز همخوانی دارد. در مقابل، نتایج مطالعه یا پژوهش اروزالووا (2010)، شهابی و عباسی (۱۳۹۶) همخوانی ندارد. آنها معتقدند که جهانی شدن اقتصادی با افزایش نابرابری و غیره باعث کاهش ثبات سیاسی می‌شود.

بر اساس یافته‌های پژوهش در بُعد سیاسی جهانی شدن، نتایج مطالعه با پژوهش‌های خرمشاد و محمدی لرد، (۱۳۹۲)، ازما (2011) و چیسادزا و بتینکورت (2018) همخوانی دارد که ادغام سیاسی بیشتر در دهکده جهانی باعث کاهش ضریب ثبات سیاسی شده است.

بر اساس یافته‌های پژوهش در بُعد اجتماعی جهانی شدن، نتایج این مطالعه با نتایج اکبری و اشرافی (۱۳۹۷) نیز همخوانی دارد. آنها در بررسی شروط اجتماعی بی‌ثباتی سیاسی به این نتیجه رسیده‌اند که یکی از دلایل مهم این پدیده، ادغام جوامع در فرهنگ جهانی است. در اثر این ادغام است که شاهد تسهیل جریان اطلاعات در جامعه خواهیم بود و این به معنای شکل‌گیری فشار افکار عمومی بر دولت‌ها است. در مقابل، نتایج با یافته‌های چیسادزا و بتینکورت (2018) همخوانی ندارد. زیرا نویسندگان به این نتیجه دست یافته‌اند که جهانی شدن اجتماعی از طریق افزایش مهاجرت، تجارت و دسترسی به اطلاعات، تساهل و مدارا را گسترش داده است که به معنی افزایش ضریب ثبات سیاسی می‌باشد. خرمشاد و محمدی لرد (۱۳۹۲) سطح جهانی را در تحلیل شروط بی‌ثباتی سیاسی مدنظر قرار داده‌اند و به صورت خاص به ایران نپرداخته‌اند. به همین جهت، به این

نتیجه رسیده‌اند که ادغام سیاسی کمتر در دهکده جهانی، تأثیر کمی بر بی‌ثباتی سیاسی دارد. در حالی که ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و سیاسی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان ام‌القری جهان اسلام (تغییر وضع موجود) با گفتمان مسلط لیبرالیسم تضادهایی عمیق دارد. بنابراین بنیادهای ارزشی ناشی از انقلاب اسلامی که هدف والایی را در سطح منطقه و جهانی دنبال می‌کند، متفاوت و حتی متضاد با مبانی بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته است که در فرایند گفتمان مسلط لیبرالیسم جذب و حل شده‌اند. اگر ادغام اجتماعی و سیاسی ایران در دهکده جهانی از این منظر نگریسته شود، مسلماً تأثیرات آن در قیاس با سایر کشورها عمیق‌تر خواهد بود.

نتایج این مطالعه در رابطه با ادغام سیاسی ایران در دهکده جهانی نیز با پژوهش پیری و میرزایی (۱۳۹۶) همخوانی دارد. آنها به این نتیجه رسیده‌اند که: در مجموع بیشتر دانشجویان گرایش مثبتی به جهانی شدن سیاست دارند. به‌طوری‌که بیشتر دانشجویان نسبت به حقوق سیاسی و مدنی خود آگاهی دارند و خواهان برخورداری از حقوق مدنی می‌باشند (عضوی از جامعه مدنی جهانی شده‌اند، اگرچه ممکن است خود آنها از این مسئله آگاهی نداشته باشند. حتی برخی نمادهای بین‌المللی در میان دانشجویان از نمادهای داخلی شناخته شده‌تر هستند). این موضوع نشان می‌دهد که ارزش‌های سیاسی گفتمان لیبرالیسم در ایران نفوذ شدیدی پیدا کرده است. در حالی که این موضوع باید برعکس باشد. یعنی به جای اینکه دانشجویان تحت تأثیر جهانی شدن قرار گیرند، آنها ارزش‌ها و هنجارهای مورد تأکید جامعه اسلامی - ایرانی را در سطح جهانی ترویج کنند (تحت تأثیر قرار دادن نه تأثیر گرفتن).

نتیجه‌گیری

جهانی شدن با گفتمان لیبرال دموکراسی از یک‌سو و سرمایه‌داری از سوی دیگر، تمامی جوانب حیات ملت‌ها را تحت تأثیر قرار داده است. در این میان، ایران نیز با گفتمانی متفاوت ناچار به اتخاذ الگوهایی در قبال آن می‌باشد. به‌همین جهت، تأثیر جهانی شدن بر ثبات سیاسی به‌عنوان راهبردی‌ترین مفهوم مورد توجه قرار گرفته است. افزایش پیوند و تأثیرپذیری از جهانی شدن به‌ویژه در ابعاد اجتماعی و سیاسی آن از دوران اصلاحات شروع شد و این روند با شدت بیشتری در دوران اصول‌گرایان ادامه پیدا

کرد. این درحالی است که این روند تا حدودی در دوران اعتدالیون متوقف شده است. این موضوع باعث شده است تا ثبات سیاسی در کوتاه مدت و بلندمدت با تهدیدهای بسیاری روبه‌رو شود. بر این اساس، نتایج پژوهش را می‌توان به این گونه عنوان کرد که بین افزایش تأثیرپذیری دولت‌ها از جهانی شدن اجتماعی - فرهنگی و ثبات سیاسی رابطه منفی وجود داشته است. به عبارت دیگر، با افزایش ادغام ایران در جهانی شدن اجتماعی، ثبات سیاسی کاهش پیدا کرده است. بین جهانی شدن سیاسی و ثبات سیاسی نیز رابطه منفی جود داشته است. این در حالی است که بین جهانی شدن اقتصادی و ثبات سیاسی رابطه‌ای منفی وجود نداشته است. زیرا، نگرش ایران در دوران اصلاحات، اصول‌گرا و اعتدالیون اصولاً اقتصادی نبوده و بیشتر اجتماعی و سیاسی بوده است.

از آنجا که مرکز ثقل ثبات سیاسی پس از انقلاب اسلامی بر بنیان‌های اجتماعی و فرهنگی استوار شده است، حل شدن در فرایند جهانی شدن اجتماعی باعث کاهش ناکارآمدی سیاست‌گذاری‌های اجتماعی و فرهنگی ایران خواهد شد. بر این اساس، پیشنهادهایی که بر مبنای ارزش‌های انقلاب اسلامی از بطن یافته‌های پژوهش استخراج می‌شوند عبارتند از:

یک. کاهش ترویج یا اعمال محدودیت دسترسی به نموده‌های اجتماعی و فرهنگی جهانی شدن مانند نرم‌افزار اینستاگرام و...؛

دو. افزایش پیوندهای اقتصادی و تجاری با سایر کشورها (حل شدن در فرایند جهانی شدن اقتصادی)؛

سه. رفع موانع و محدودیت‌های اقتصادی و تجاری در مبادلات با سایر کشورها؛
چهار. آگاه‌سازی مردم در ارتباط با این موضوع که توسعه اقتصادی مسلماً از مسیر رابطه اجتماعی - فرهنگی و سیاسی با کشورهای غربی نمی‌گذرد؛

پنج. گزینش در مناسبات سیاسی با کشورهای حامل لیبرالیسم و سرمایه‌داری که خلاف ارزش‌های انقلاب اسلامی هستند.

1. Van de Walle
2. Gissinger
3. Gleditsch
4. Gaoxiao
5. Hegre
6. Geng
7. Wang
8. Yu-rong
9. Ezema
10. Amavilah
11. Orozalieva
12. Chisadza
13. Bittencourt
14. Kof Index of Globalization

این شاخص برای سنجش میزان ادغام بازیگران در جهانی شدن طراحی شده است. مؤسسه مزبور از سال ۱۹۷۰ به این سو نسبت به رده‌بندی کشورها از این حیث اقدام نموده است.

15. Economist Intelligence Unit (EIU)
16. Orderly transfers
17. Global Competitiveness Survey (GCS)
18. Business costs of terrorism

۱۹. (IJET): یک مؤسسه برتر مدیریت ریسک یکپارچه است که در توانمندسازی مشتریان با بهترین اطلاعات و بینش‌های موجود برای فعالیت در سطح جهانی با اطمینان متمرکز است. این مؤسسه رتبه‌بندی ارزیابی امنیت کشور (CSAR) را بر اساس شش پارامتر ارائه می‌کند که عبارتند از: جرم، ناآرامی مدنی (Civil Unrest)، خدمات امنیتی، تروریسم، آدم‌ربایی (Kidnapping) و ثبات ژئوپلیتیکی (Geopolitical Stability) (IJET, 2017).

20. Institutional Profiles Database

۲۱. (Political Risk Services or PRS): گروه خدمات ریسک سیاسی داده‌های مختلفی را تولید می‌کند تا سطح خطر یا ریسکی را که در سراسر جهان برای فعالیت‌های تجاری بین‌المللی وجود دارد را اندازه‌گیری نماید. این گروه خطرها و ریسک‌هایی را که دارای منشأ سیاسی برای سودآوری و امنیت سرمایه‌گذاری‌ها در خارج از کشور وجود دارد را شناسایی و مورد سنجش قرار می‌دهد. بانک جهانی از میان داده‌های متنوع و مختلفی که این گروه ارائه می‌دهد، چهار شاخص را انتخاب و در سنجش ثبات سیاسی به‌کار گرفته است.

۲۲. (World Market Online or WMO): مؤسسه HIS Markit با دسترسی مستقیم به بیش از ۲۰۰ اقتصاددان و تحلیلگر و ۲۰۰۰ متخصص در بازار، داده‌هایی در زمینه‌های مختلف به منظور مدیریت ریسک، اندازه بازارها، برطرف نمودن تردیدها و سرمایه‌گذاری عاقلانه (فهم

جهانی وضعیت تجارت و شاخص‌های ریسک) ارائه می‌کند. در این میان، چهار سنجه از شاخص‌های فوق توسط متخصصان بانک جهانی به منظور سنجش ثبات سیاسی انتخاب شده و بازار پیوسته جهانی نام‌گذاری گردیده است (HIS Markit, 2020).

23. Protests and riots

کتابنامه

- ابراهیمی، شهروز (۱۳۸۵). «حاکمیت فرااستفالیبا: جهانی‌شدن و تعامل حاکمیت ملی با حاکمیت بین‌المللی (با تأکید بر جمهوری اسلامی ایران)»، نشریه علمی دانش سیاسی. ۲(۴)، ۳۵-۵.
- ادیبی سده، مهدی و دیگران (۱۳۹۳). «رابطه مصرف رسانه‌ای با فرهنگ سیاسی جوانان؛ مطالعه موردی، شهر تبریز»، نشریه علمی دانش سیاسی. ۱۰(۱)، ۲۵-۵.
- افتخاری، اصغر و جمالزاده، ناصر (۱۳۸۴). «علمای شیعه در عصر مشروطه و انگاره سلطه غرب»، نشریه دانش سیاسی. ۱(۱)، ۶۶-۴۴.
- اکبری، عابد و اشرفی، مجتبی (۱۳۹۷). «تبیین و تعریف علل اجتماعی بی‌ثباتی سیاسی با استفاده از روش تحلیل مقایسه‌ای کیفی فازی»، پژوهشنامه تاریخ، رسانه و سیاست. ۱(۴)، ۵۷۱-۵۹۶.
- برچر، مایکل و دیگران (۱۳۸۲). بحران، تعارض و بی‌ثباتی (علی صبحدل، مترجم). تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بیلی، فرانک (۱۳۶۶). «ثبات و بحران: نگرانی‌هایی درباره دموکراسی»، مجله اطلاعات سیاسی - اقتصادی. ۱۷، ۱۰-۴.
- پیری، داریوش و میرزایی، نوشین (۱۳۹۶). «جهانی‌شدن و تأثیرات سیاسی آن در ایران»، فصلنامه علوم سیاسی. ۱۳(۳۸)، ۶۴-۴۳.
- خرمشاد، محمدباقر و محمدی‌لرد، عبدالمحمود (۱۳۹۲). «شروط سیاسی بی‌ثباتی (تحلیل تجربی بین‌کشوری)»، نشریه علمی دانش سیاسی. ۹(۲)، ۴۴-۲۹.
- خواججه‌سروی، غلامرضا (۱۳۸۲). رقابت سیاسی و ثبات سیاسی در جمهوری اسلامی ایران. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- دلوری، ابوالفضل (۱۳۹۴). «درآمدی انتقادی بر مفهوم و شاخص‌های بی‌ثباتی سیاسی: به سوی مدلی جامع و روزآمد برای سنجش بی‌ثباتی سیاسی»، فصلنامه دولت‌پژوهی. ۱(۲)، ۵۹-۹۳.

- ساندرز، دیوید (۱۳۸۰). *الگوهای بی‌ثباتی سیاسی*. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- سیونگ یو، دال (۱۳۸۶). «جهانی شدن و بی‌ثباتی جهانی»، *پژوهش‌نامه حقوق و علوم سیاسی*. ۲(۶)، ۱۵۲-۱۳۷.
- شولت، یان آرت (۱۳۸۵). *نگاهی موشکافانه بر پدیده جهانی شدن* (مسعود کرباسیان، مترجم). تهران: انتشارات علمی فرهنگی.
- شهابی، سهراب و فهیمه عباسی (۱۳۹۶). «جهانی شدن اقتصاد و ثبات رژیم‌های سیاسی در خاورمیانه عربی»، *فصلنامه روابط خارجی*. ۹(۱)، ۲۰۲-۱۷۷.
- صفایی، صفی‌اله (۱۳۹۸). «آسیب‌شناسی تهاجم فرهنگی در بین جوانان استان همدان». *نشریه علمی دانش سیاسی*. ۱۵(۱)، ۱۹۴-۱۷۳.
- طالبان، محمدرضا (۱۳۸۹). *جامعه‌شناسی سیاسی کلان، تحلیلی بین‌کشوری از بی‌ثباتی سیاسی*. تهران: نشر جامعه‌شناسان.
- فایراند، ایو و فایراند، روزالیند (۱۳۷۹). «خشونت سیاسی و ثبات سیاسی»، *در خشونت و جامعه* (اصغر افتخاری، مترجم). تهران: سفیر.
- فریدمن، تامس. ال (۱۳۸۹). *دنیا مسطح است: جهانی شدن در قرن بیست‌ویکم*. تهران: نشر ماهی.
- کرم‌زادی، مسلم (۱۳۹۵). «سلفی‌گرایی جهادی - تکفیری و آینده ثبات سیاسی در خاورمیانه»، *فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام*. ۶(۱)، ۱۴۲-۱۳۳.
- کمبجانی، اکبر (۱۳۹۲). «اقتصاد سیاسی رشد اقتصادی»، *فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی*. ۲۱(۶۵)، ۸۲-۶۱.
- گوهری‌مقدم، ابوذر (۱۳۹۰). «جهانی‌شدن و تروریسم جدید: ارائه مدلی مفهومی»، *نشریه علمی دانش سیاسی*. ۷(۱)، ۲۱۳-۱۸۳.
- محمدی شیرکلایی، محمدزمان و دیگران (۱۳۹۵). «مطالعه تأثیر جهانی شدن بر ظرفیت و تلاش مالیاتی در کشورهای منتخب با رویکرد مدل رگرسیون داده‌های تابلویی آستانه‌ای (PSTR)»، *پژوهشنامه اقتصاد کلان*. ۱۱(۲۲)، ۱۸۳-۱۵۹.
- محمدی‌لرد، عبدالمحمود (۱۳۹۲). «*عوامل مؤثر بر ثبات یا بی‌ثباتی سیاسی ایران در دهه ۱۴۰۰*». *هجری شمسی*. (رساله دکتری)، رشته علوم سیاسی گرایش جامعه‌شناسی سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
- محمدی پناهی، سیدمحمدرضا و نامدار، علی (۱۳۹۵). «جهانی شدن و تأثیر آن بر تحول مفهوم امنیت ملی؛ تجربه جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه دانش انقلاب اسلامی*. ۱(۱)، ۸۷-۱۰۰.

مرشدی‌زاد، علی و غفاری هاشجین، زاهد (۱۳۸۶). «اسلام‌هراسی در اروپا؛ ریشه‌ها و عوامل»، نشریه علمی دانش سیاسی، ۳(۲)، ۱۳۹-۱۱۳.

نجفی علمی، کاظم (۱۳۸۵). «سخنی پیرامون قضیه جهانی شدن»، راهبرد یاس، ۶، ۳۶۸-۳۴۳.
هزاوه‌ای، سیدمرتضی (۱۳۸۵). «تأثیرپذیری سیاست‌های توسعه در ایران از الگوهای مسلط غربی». نشریه علمی دانش سیاسی، ۲(۲)، ۲۰۰-۱۶۵.

- Amavilah, V.; Asongu, S. A. & Andrés, A. R. (2017). "Effects of globalization on peace and stability: Implications for governance and the knowledge economy of African countries". *Technological Forecasting and Social Change*, 122, 91-103.
- Bauman, Zygmunt (2000). *Globalization: The Human Consequences*, Available At: <https://www.amazon.com/Globalization-Human-Consequences-Zygmunt-Bauman/dp/023111429X>
- Chisadza, C. & Bittencourt, M. (2018). "Globalisation and Conflict: Evidence from sub-Saharan Africa", *International Development Policy Revue internationale de politique de développement*, 10(10.1).
- EZEMA, P. C. (2011). *GLOBALIZATION AND POLITICAL STABILITY IN NIGERIA*.
- Gaoxiao, H. (2002). *The Influence of Economic Globalization on the Chinese Political Stability and the Countermeasures [J]*. Journal of PLA Nanjing Institute of Politics, 5.
- GENG, M. J. & WANG, Y. G. (2003). *Political Stability in China and Globalization [J]*. Academic Exchange, 6.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford: Stanford University Press.
- Gissinger, R. & Gleditsch, N. P. (1999). "Globalization and conflict: Welfare, distribution, and political unrest", *journal of world-systems research*. 5(2), 327-365.
- Hegre, H.; Gissinger, R. & Gleditsch, N. P. (2003). "Globalization and internal conflict". *Globalization and armed conflict*, 251-75.
- HIS Markit (2020). "IHS Global Insight is now Economics and Country Risk from IHS Markit", Available At: <https://ihsmarkit.com/btp/global-insight-economics-country-risk.html>
- IJET (2017). "iJET Country/City Security Assessment Ratings", Available At: <http://ts.tandt.com/hill-rom/portal/csar.pdf>
- Kof (2018). "KOF Globalisation Index". Available At: <https://www.kof.ethz.ch/en/>
- Mann, M. (2013). *The Sources of Social Power, Volume 4, Globalizations, 1945-2011*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Orozaliev, K. (2010). *Impact of globalization on socio-economic and political development of the Central Asian countries*.
- Ozdemir, Haluk (2004). "Globalization and Identity Crisis: A Theoretical Explanation and the Turkish Example", Available At: www.researchgate.net/publication/303550155
- Pooja (2017). "8 Theories of Globalization-Explained!", Available At: <http://www.politicalsciencenotes.com/articles/8-theories-of-globalization-explained/642>
- Van de Walle, N. (1998). *Economic globalization and political stability in developing countries*. Project on World Security, Rockefeller Bros. Fund.

- World Bank (2018a). "The Worldwide Governance Indicators", Available At: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/>
- World Bank (2018b), "Political Stability and Absence of Violence/Terrorism", Available At: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/pdf/pv.pdf>
- Yu-rong, W. U. (2003). *Impact of Economic Globalization on Political Stability in China and Our Counter Measures*. Journal of the Party School of Tianjin, 1.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی